

4. Hafta: Hukukun Esas Kaynakları: Uluslararası Antlaşmalar, Kanun Hükümünde Kararnameler Uluslararası Antlaşmalar

Uluslararası hukukun başlıca kaynaklarından biri ve belki de en önemli kaynağı uluslararası antlaşmalardır. Kaynak olarak uluslararası yargı yerlerinin kararlarından da yararlanılmaktadır. Uluslararası hukuk alanındaki yaptırımlar, düzenlediği konunun bir gereği olarak, iç hukuktakiler kadar etkili ve belirgin değildir. İç hukuk kurallarının geçerliliğini devletin üstün gücü sağlamaktadır. Buna karşın, uluslararası hukuk kurallarının uygulanmasını sağlayacak, devletler üstü bir güç kurulamamıştır. Birleşmiş Milletler örgütü henüz bu görevi üstlenecek duruma gelmemiştir.

Hukukçulardan bazıları, uluslararası antlaşmaları, yazılı hukuk kurallarının ayrı bir türü olarak gösterirler. Ancak bu antlaşmalar Türk Anayasası'na göre onaylanıp yürürlüğe konulduklarında kanun niteliği kazandığı için kanunların bir türü olarak da ele alınabilmektedir.

Uluslararası antlaşmaların onaylanmasında üç sistem uygulanmaktadır. Bunlardan ilki, onaylama yetkisini yasama organına veren sistemdir. İkincisi, bu konuda tek yetkili olarak yürütme organını görür. Üçüncüsü ise, karma sistem olarak adlandırılmaktadır. Karma sistemde onaylama yetkisi yasama ve yürütme organları arasında paylaştırılmıştır. Bunlardan birinci sisteme 1921 ve 1924 Anayasalarında, ikincisine Mussolini İtalyası'nda ve Hitler Almanya'sında rastlanmaktadır. Parlamenter rejimi benimseyen çağdaş demokrasilerde genelde karma sistem uygulanmaktadır (Çelik, 1975: 143).

Ülkemiz, Cumhuriyetin ilanından sonra üç anayasal dönem geçirmiştir. 1924, 1961 ve 1982 Anayasaları dönemi. Uluslararası antlaşmalar konusunda 1924 Anayasası dönemi ayrı olarak, hükümlerdeki benzerlik, hatta aynılık nedeniyle 1961 ve 1982 Anayasaları dönemleri ise birlikte ele alınıp incelenebilir.

1924 Anayasası, 1961 ve 1982 Anayasalarında olduğu gibi parlamenter rejimlerdeki biçimiyle olmasa bile, yasama-yürütme ayrımı ilkesini kural olarak benimsemiştir. Uluslararası antlaşmaların görüşülme, metin oluşturma ve imzalanma aşamalarında yürütme organı etkili olmuştur. Antlaşmaların yürürlüğe girip bağlayıcı olabilmesi ise, kural olarak T.B.M.M.'nce onaylanmasına bağlı tutulmuştur. 1924 Anayasası döneminde uluslararası antlaşmalar onaylama yasasına ekli olarak Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Örneğin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 10.3.1954 günü, 6366 sayılı kanunla onaylanmış ve 19.3.1954 günlü Resmi Gazete'de bu kanunun eki olarak yayımlanmıştır (Serim, 1993: 21-22).

Uluslararası antlaşmaların onaylanması konusunda hüküm içeren 1961 Anayasası'nın 65. maddesiyle 1982 Anayasası'nın 90. maddesi, kimi Türkçeleştirmeler dışında kelimesi kelimesine aynıdır. 1982 Anayasasının 90. maddesinde (1961 Anayasası'nın 65. maddesi) yer alan kurala göre, Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletler ya da uluslararası kuruluşlarla yapılacak antlaşmaların onaylanması, T.B.M.M.'nin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.

Uluslararası antlaşmaların onaylanmasında ortaya çıkan sorunlardan biri Cumhurbaşkanı'nın yetkisi ile ilgilidir. Anayasa, uluslararası antlaşmalarla ilgili olarak; uygun bulma kanununun söz konusu olduğu durumlarda Cumhurbaşkanı'na iki ayrı görev ve yetki vermiştir. Cumhurbaşkanı, Anayasa'nın 104. maddesi uyarınca önce uygun bulma

kanunu ile ilgili “yayımlama” yetkisini kullanacak, sonra da uluslararası antlaşmayı onaylayacak ve yayımlayacaktır. Uygun bulma kanununun çıkarılması Cumhurbaşkanı’na uluslararası antlaşmanın onaylanması anlamında değildir. Onaylama yetkisi, uygun bulma kanununa bağlı olan antlaşmalarda kanunun yayımından sonra, kanun çıkarılması zorunlu olmayan antlaşmalarda doğrudan hazırlanan ve antlaşmanın onaylanmasına ilişkin bulunan Bakanlar Kurulu Kararnamesiyle kullanılmaktadır. Dolayısıyla Cumhurbaşkanı’nın onaylama yetkisi uygun bulma kanununun çıkarılmasının zorunlu olduğu durumlarda kanunun yayımlanmasına bağlı yetkiye dönüşmektedir. Sonuç olarak Cumhurbaşkanı onaylanması bir kanunla uygun bulunan uluslararası antlaşmayı onaylamaktan kaçınamaz. Kanunda belirtilen dışında, onaylama aşamasında antlaşmaya başka çekinceler koyamamaktadır. Uyarma görevini ancak uygun bulma kanununu geri çevirerek ya da kararname evresinde yapabilmektedir (Serim, 1993: 23-24).

İktisadi ve teknik ilişkileri düzenleyen antlaşmalarla, uluslararası bir antlaşmaya dayanan ya da kanunun verdiği yetkiye dayanarak yapılan antlaşmaların T.B.M.M. tarafından uygun bulunması zorunluluğu yoktur. Bu gibi antlaşmalar, doğrudan doğruya yürütme organı tarafından yapılmakta ve yürürlüğe konulmaktadır (Gözübüyük, 2000: 47).

1961 ve 1982 Anayasaları dönemlerinde, 1924 Anayasası’ndan farklı olarak, antlaşmaların bağlayıcılık kazanması yönünden yasama ile yürütme arasında yetki dağılımına gidildiği görülmektedir. Kurallara göre uluslararası görüşme ve metin düzenleme evresi yürütme organınca gerçekleştirilmekte ve antlaşma imzalanmaktadır. Sonra yasama organı bir kanunla bu antlaşmanın onaylanmasını uygun bulmaktadır. Bu kanuna dayanan yürütme organı bir Bakanlar Kurulu kararı ile antlaşmayı onaylamaktadır. Onaylamanın karşı tarafa ya da uluslararası örgüt sekreteryasına bildirilmesiyle antlaşma bağlayıcı niteliğe kavuşmaktadır. Antlaşma metninin İngilizce ve Fransızca düzenlemeleri ile Türkçe çevirisi Bakanlar Kurulu kararı ile birlikte Resmi Gazete’de yayımlanmaktadır (Serim, 1993: 32-33).

Türkiye’de bugünkü uygulama, onaylamanın Bakanlar Kurulu kararıyla yapılması yönündedir. Onaylanması bir kanunla uygun bulunan ya da onaylanması için bir kanun gerektirmeyen uluslararası antlaşmalar ya da diğer uluslararası belgeler Bakanlar Kurulu Kararnamesiyle onaylanıp yürürlüğe konulmaktadır.

Ayrıca, ekonomik, ticari ve teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan antlaşmalar, devlet maliyesi bakımından bir yük getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı ülkelerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak koşuluyla yayımlanma ile yürürlüğe konulabilmektedir. Bu antlaşmalar yayımlarından başlayarak iki ay içinde T.B.M.M.’nin bilgisine sunulmaktadır. T.B.M.M. tarafından uygun bulunması zorunluluğu yoktur (Güriz, 1986: 41).

1982 Anayasası’nın 90. maddesinin son fıkrasında, yönetimine uygun biçimde yürürlüğe konulan uluslararası antlaşmaların “kanun hükmünde” olduğu belirtilmiş; hemen sonra da bu antlaşmaların, kanunların yargısal denetimini yapan Anayasa Mahkemesi denetimine bağlı tutulması önlenmiştir.

Uluslararası antlaşmaların iki tür denetimi söz konusudur. Bunlardan ilki yargısal, ikincisi siyasal denetimdir. Anayasa bunlardan ilkini önlemiş, ikincisi için önleyici kural getirmemiştir. Tam tersine uluslararası antlaşmaların onaylanmasını yasama organının uygun bulmasına bağlarken bu denetimi de öngörmüştür.

Anayasa'nın 11. maddesi Anayasa hükümlerinin üstünlüğünden ve yasama, yürütme ve yargı organları ile yönetimi, diğer kuruluş ve kişileri bağlayıcılığından söz etmektedir. Bu niteliği ile anayasal kurallar üstün ve bağlayıcı temel hukuk kurallarıdır. Anayasa'nın bağlayıcılığı yalnız yargı organları yönünden değil, yasama organı yönünden de geçerlidir. Bu geçerlilik, yasama organının Anayasa'ya aykırı uluslararası antlaşmalara karşı Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaması, yalnız antlaşmalar yönündendir ve yargısal denetimi engelleme amacını taşımaktadır. Bu durum, uluslararası antlaşmaların Anayasa'dan üstün olduğu anlamına gelmediği gibi, Anayasa'ya aykırı uluslararası antlaşmaların yürürlüğe konulmasına olanak tanıyan bir kural olarak da değerlendirilemez.

Uluslararası antlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasına ilişkin kanunlar Anayasa Mahkemesi'nin denetim alanına girmemektedir. Bu denetim sırasında, kanunun Anayasa'ya aykırılık savının doğruluğunun araştırılabilmesi için, o kanunun onaylanmasını uygun bulduğu antlaşmanın içeriğine girebilmektedir. Antlaşma kurallarında Anayasa'ya aykırılık bulunması durumunda, kuşkusuz, antlaşmanın değil, bu antlaşmanın onaylanmasını uygun bulan kanunun iptali yoluna gidilebilmektedir (Serim, 1993: 41-42).

Yürütme organı, Türk iç kamu hukukuna intikal eden uluslararası antlaşmalara dayanarak bazı tasarruflarda bulunabilmektedir. İktisadi, ticari ve mali antlaşmaların uygulanması sonucu ilgili bakanlıklar tebliğler yayınlamaktadır. Böylece idare, uluslararası antlaşmalara dayanarak bir takım eylem ve işlemlerde bulunabilir. Bu bakımdan da uluslararası antlaşmalar idare hukukunun kaynağını teşkil etmektedir.

Uluslararası antlaşmalar iç ilişkileri düzenleyen milli kanunlarla değiştirilemezler (Bilge, 2000: 48). Yönetim, görevlerini yürütürken uluslararası antlaşmalara uymak zorundadır. Çünkü bu antlaşmalar yürürlüğe girdiği andan itibaren kanunlaşmakta yani kanun niteliğini taşımaktadır.

Kanun Hükmünde Kararnameler

Türk hukukunun yazılı kaynaklarından dördüncüsü kanun hükmünde kararnamelerdir. Bunlar, adı üstünde kanun hükmündedir. Yani normlar hiyerarşisinde kanunlarla eş düzeyde yer alır.

Bazı devletlerin anayasalarında mevcut bir hüküm ve hatta adet hukuku, hükümete kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini tanımış bulunmaktadır. Daha çok kural dışı hallerle ilgili olan bu kararnamelerin Fransız ve İsviçre mevzuatında oldukça eski bir geçmişi vardır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İtalyan Anayasası'na girmiştir (Bilge, 2000: 48).

1876 Kanun-ı Esasi'nin 36. maddesinde düzenlenen "muvakkat kanun" Türk Anayasa tarihindeki ilk kanun hükmünde kararname örneğidir. 1921 ve 1924 Anayasaları ile 1961 Anayasası'nın ilk metninde kanun hükmünde kararname kurumu bulunmamaktadır. Ancak bu dönemlerde çıkarılan ve öğretilerde "kaide kararname" olarak adlandırılan yürütme organı işlemlerinin niteliği tartışmalı olmuş ve bunların, yasalarla belirlenmiş oranlarda değişiklikler yapması nedeniyle kanun gücünde olduğu savunulmuştur (Karahanoğulları, 1998: 41).

Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ait olan yasama yetkisinin devir edilemeyeceği hakkındaki anayasal hüküm karşısında (1982 Anayasası'nın 5. maddesi), Türk Anayasa Hukuku'nda, Bakanlar Kurulu'nun kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi genellikle kabul olunmamakta idi. Ancak, 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde, 1961 yılında (12 Mart

Dönemi) 1488 sayılı Kanunla yapılan değişikliğe ve 1982 Anayasası'na göre, T.B.M.M. kanunla, belli konularda, Bakanlar Kurulu'na kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmektedir. Yetki veren kanunda çıkarılacak kararnamelerin amacı, kapsamı ve ilkeleri ile, bu yetkiyi kullanma süresinin açıkça gösterilmesi gerekmektedir (Bilge, 2000: 48).

Kanun hükmünde kararnamelerin ortaya çıkışındaki nedenlerin irdelenmesi, söz konusu kurumun amaç ve niteliklerinin anlaşılmasında yardımcı olacaktır. 1971 yılı değişikliği ile 1961 Anayasası'na monte edilen ve 1980 yılına kadar hiçbir ciddi uygulaması görülmeyen kanun hükmünde kararname kurumunun ortaya çıkış nedenlerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

Acil durumlarda, yasamanın ağır işleyen kurallarından kurtulmak, etkili, durumun gereklerine uygun karar alma ve uygulama olanağı yaratmak gerekmektedir. Ayrıca Olağanüstü hâller kesin ve süratli karar alma ihtiyacı doğurmaktadır, kanun koyucunun bir meseleyi yürütme organı kadar sessiz, gizli ve gürültüsüz bir şekilde düzenleyemeyeceği son derece açıktır. Devletin ekonomik ve sosyal hayatta üstlendiği görevler ve günümüz toplumunun ekonomik, teknik koşulları, yürütme organını yasama karşısında güçlü duruma getirmiş ve yürütmeye yasamanın yükünü hafifletici nitelikte bir yetki verilmesi bir zorunluluk halini almıştır. Kanun hükmünde kararname modern ve demokratik toplumlarda görülen gelişmelerin kaçınılmaz bir ürünüdür (Karahanoğulları, 1998: 44).

Yürütme organının kanun koymasına anlamına gelen kanun hükmünde kararnameler iki grupta incelenebilir:

a. *Olağan Kanun Hükmünde Kararnameler*

b. *Sıkıyönetim ve Olağanüstü Hâl Kanun Hükmünde Kararnameler*

a. Olağan Kanun Hükmünde Kararnameler: Bakanlar Kurulu'nun T.B.M.M.'den çıkarılan bir yetki kanunu ile yetkilendirilmesi gereklidir. Konu bakımından Anayasamız tarafından sınırlandırılmıştır. Bu tür kararnameler her konuda çıkarılamaz. 1982 Anayasası'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümünde yer alan temel haklar ve ödevler ile dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararname ile düzenlenemez (1982 Anayasası madde 91/1). Buna göre, örneğin konut dokunulmazlığı, haberleşme, seyahat, din, düşünce, bilim, sanat, basın, mülkiyet, gibi temel hak ve özgürlükler kanun hükmünde kararname ile düzenlenemezler. Buna karşın bu alanlara girmeyen diğer konular, örneğin, yürütme organının içinde bulunan bakanlıklar, valilikler, kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenebilmektedir.

Bu kararnameler, usul ve şekil bakımından Bakanlar Kurulu'nun diğer kararnamelerinden farklı değildir. Bakanlar Kurulu kararlarını oybirliği ile alır. Dolayısıyla kanun hükmünde kararnamelerin altında Başbakan ve bütün Bakanların imzası bulunmalıdır. Kanun hükmünde kararnamelerin Cumhurbaşkanı tarafından da imzalanması gerekir. Zira Anayasamızın 104. maddesi Cumhurbaşkanı'nın görevleri arasında "kararnameleri imzalamak"tan bahsetmektedir. Kanun hükmünde kararnameler Resmi Gazete'de yayımlanır. Kanun hükmünde kararnamelerde yürürlük tarihi olarak başka bir tarih belirtilmemişse, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler (1982 Anayasası madde 91/6).

Kanun hükmünde kararnameler Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün onay için T.B.M.M.'ne sunulurlar (1982 Anayasası madde 91/7). Onaya sunulan kanun hükmünde

kararnameler T.B.M.M. Komisyonlarında ve Genel Kurulu'nda öncelik ve ivedilik ile görüşülür (1982 Anayasası madde 91/8). Anayasamız böylece kanun hükmünde kararnamelerin mümkün olan en hızlı şekilde T.B.M.M.'nin kararına bağlanmasını istemiştir. Ancak kanun hükmünde kararnamelerin T.B.M.M.'nde görüşülüp karara bağlanması için bir süre belirlenmemiştir. Bu nedenle de bir çok kanun hükmünde kararname T.B.M.M.'nde beklemektedir.

Kanun hükmünde kararnamelerin yürürlüğe girmeleri için T.B.M.M.'nin onayı şart değildir. T.B.M.M. yürürlükte olan bir kanun hükmünde kararnameyi kısa bir sürede görüşebileceği gibi yıllar sonra da görüşebilir. Bu süre için kanun hükmünde kararname yürürlükte kalır. Eğer bir gün T.B.M.M. kanun hükmünde kararnameyi görüşüp reddederse, bu söz konusu kararname ret kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihe kadar geçerliliğini korur. Dolayısıyla, bu kanun hükmünde kararnameye dayanılarak yapılmış işlemler ve kazanılmış haklar da doğal olarak geçerli kalmaktadır. T.B.M.M. kanun hükmünde kararnameleri olduğu gibi kabul edebilir, değiştirebilir veya reddedebilir. T.B.M.M.'nin bu kabul, değiştirme veya ret işlemi bir "karar" değil, "kanun" niteliğindedir. T.B.M.M. bir kanun hükmünde kararnameyi ister aynen kabul etsin, ister değiştirerek kabul etsin, bu onay kanunu, kanun hükmünde kararnameyi kanun haline dönüştürür (Özbudun, 1995: 210).

Kanun hükmünde kararnamelerin anayasaya şekil ve esas bakımından uygunluğunun denetimi Anayasa Mahkemesi tarafından yapılmaktadır (1982 Anayasası 148. madde). İptal davası açmaya yetkili kişi ve makamlar ve Anayasa Mahkemesi'nin vereceği kararlar bakımından kanunların denetimi ile kanun hükmünde kararnamelerin denetimi arasında hiçbir fark yoktur.

Kanun hükmünde kararnameye karşı iptal davası açma süresi, kanun hükmünde kararnamenin Resmi Gazete'de yayımlanmasından itibaren başlar. İptal davası açmak için kanun hükmünde kararnamenin T.B.M.M. tarafından onaylanmasını beklemeye gerek yoktur (Gözler, 1998: 168).

Anayasa Mahkemesi'nin kanun hükmünde kararnameler üzerinde yaptığı denetimde sadece kararnamenin anayasaya uygunluğu değil, aynı zamanda kararnamenin dayandığı yetki kanununa uygunluğu da incelenir. İçeriği anayasaya aykırı olmasa bile, örneğin yetki kanununun kapsamı dışında çıkartılan bir kanun hükmünde kararname anayasaya aykırı olarak kabul edilir ve Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilir (Özbudun, 1995: 211).

Kanun hükmünde kararnamenin kanun ile arasında herhangi bir derece farkı yoktur. Kanun hükmünde kararnameye kanun hükmünde olma niteliğini veren de yürürlükteki kanunları değiştirebilme gücüdür. Kanun hükmünde kararnameler mevcut kanunları kaldırabilir; onlarda değişiklik yapabilir veya kanun konusu olmayan bir konuyu kanun gibi düzenleyebilir. Bu işlevlerin yerine getirilmesindeki öncelikli ve temel şart anayasaya aykırı olmamaktadır.

Kanun hükmünde kararname, kanunlar için söz konusu olduğu gibi, bir mahkemenin kanun hükmünde kararnamenin anayasaya aykırılığı kanısına varması durumunda, Anayasa Mahkemesi'nce Anayasa'ya uygunluk bakımından denetlenir (Güriz, 1986: 42).

b. Sıkıyönetim ve Olağanüstü Hâl Kanun Hükmünde Kararnameler

Olağan Dönem Kanun Hükmünde Kararnamelerde, kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi Bakanlar Kuruluna aittir. Sıkıyönetim ve Olağanüstü Hâl Kanun Hükmünde Kararnamelerinde ise, bu yetki, "Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kuruluna" aittir (1982 Anayasası madde 121/3).

Yetki unsuru bakımından ikinci fark ise, yetki kanunu açısından ortaya çıkmaktadır. Olağan Kanun Hükmünde Kararnameler için T.B.M.M. tarafından çıkarılacak bir yetki kanununa ihtiyaç vardır. Olağanüstü Hâl ve Sıkıyönetim Kanun Hükmünde Kararnameler için ise böyle bir yetki kanununa gerek yoktur. Nitekim, Olağan Kanun Hükmünde Kararnamelerin yetki kanununa dayanması zorunluluğunu getiren Anayasa'nın 91. maddesi 5. fıkrasında, açıkça, bu zorunluluk kaldırılmaktadır. Fıkraya göre, "sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu'nun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır". Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu'nun Olağanüstü Hâl Kanun Hükmünde Kararnamesi çıkarma yetkisinin düzenlendiği 121. maddenin 3. fıkrasında ise, yetki kanunlarından bahsedilmeksizin, adı geçen kurulun, "olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, kanun hükmünde kararname çıkarabileceği" hükme bağlanmıştır.

Anayasamız, olağan dönemlerde kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini konu unsuru bakımından sınırlandırmıştır. Buna karşın, Sıkıyönetim ve Olağanüstü Hâl Kanun Hükmünde Kararnamelerinde Anayasamızın öngördüğü bir konu sınırlaması yoktur. Çünkü, 1982 Anayasası'nın 91. maddesinin 1. fıkrasının 2. cümlesinin hemen başında "sıkıyönetim ve olağanüstü hâller saklı kalmak üzere" ifadesi yer almaktadır. Ayrıca aynı maddenin 5. fıkrası da yine bu görüşü destekler niteliktedir. Dolayısıyla, Sıkıyönetim ve Olağanüstü Hâl Kanun Hükmünde Kararnameleri ile temel haklar, kişi hakları, siyasi haklar ve ödevler de düzenlenebilmektedir.

Konu bakımından bu kararnamelerin bağlı olduğu tek sınır, bunların ancak sıkıyönetim ve olağanüstü hâlin gerekli kıldığı konularda çıkarılabilmesidir. Ayrıca bu kanun hükmünde kararnameler ile sıkıyönetim ve olağanüstü hâlin yürürlükte olmadığı bölgeler ve zamanlar için düzenleme getirilemez.

Bu tür kanun hükmünde kararnameler de Resmi Gazete'de yayımlanır ve aynı gün T.B.M.M.'nin onayına sunulur; bunların Meclisçe onaylanmasına ilişkin süre ve usul içtüzükle belirlenir. T.B.M.M. söz konusu kararnameyi aynen kabul edebilir veya reddedebilir. Kabul işlemiyle kararname kanun haline dönüşür (Gözler, 1998: 170). Bu tür kanun hükmünde kararnamelerin anayasaya aykırılığı iddiası ile Anayasa Mahkemesi'nde dava açılmaz (1982 Anayasası 148. madde). Bu denetim yasağı birçok hukukçu yazar tarafından eleştiri konusu olmuştur.

Bu kararnamelerin üzerindeki tek denetim T.B.M.M.'nin denetimidir. Kanun haline dönüşen bu tür kanun hükmünde kararnamelerin ise Anayasa Mahkemesi tarafından denetimi yapılabilir. Diğer bir ifadeyle denetim yasağı onaydan önceki dönemi kapsamaktadır. Toplumsal gelişmenin siyasal yapılanmada ciddi sorunlar meydana getirdiği bir gerçektir. Ancak bu sorunların aşılması için yürütme organının güçlendirilmesini ve meclislerin yasama işlevinden el çekmesi gerektiğini savunmak kolaycı bir yaklaşımdır. Hem demokratik ilkeleri sistemin ayırt edici ögesi olarak elde tutmak hem de demokratik yapıda temsilin

gerçekleştiricisi olan meclislerin en temel işlevini başka bir organla paylaşması gerektiğini savunmak çelişkili bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir (Özbudun, 1995: 216).

Gerek 1961 Anayasası'nın gerekse 1982 Anayasası'nın getirdiği düzenleme, kanun hükmünde kararnamelerin çıkarılmasından beklenen yararı sağlayamamıştır. Bunun yanında, hükümetler de bu yetkiyi iyi kullanamamışlardır. Dolayısıyla kanun hükmünde kararname kurumu yozlaştırılmıştır (Gözübüyük, 2000: 48).

Yazılı hukuk kaynaklarımız arasında hiyerarşi bakımından ikinci sırada bulunan kanunlarla kuvvet derecesi bakımından eşit olan kanun hükmünde kararnameler, yürürlüğe giriş usulleri ve sayıca çokluğu açısından dikkati çekmektedir. Kanun hükmünde kararnameleri, kanun ve kanun hükmünde kararnamelerin içerdiği soyut kuralların uygulama biçimlerini açıklayan tüzükler izlemektedir.

Kaynaklar

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm>

Bilge, Necip. (2000). **Hukuk Başlangıcı: Hukukun Temel Kavram ve Kurumları**. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları

Çelik, Edip. (1975). **Milletlerarası Hukuk**. I.c. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

Gözler, Kemal. (1998). **Hukuka Giriş**. Bursa: Ekin Kitabevi.

Gözübüyük, Şeref. (2000). **Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları**. Ankara: Turhan Kitabevi.

Güriz, Adnan. (1986). **Hukuk Başlangıcı**. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

Karahanoğulları, Onur. (1998). "Kanun Hükmünde Kararnamenin Niteliği (Bir Öneri: Birlikte Yasama)". **Amme İdaresi Dergisi** 31 (2): 41-46.

Özbudun, Ergun. (1995). **Türk Anayasa Hukuku**. 4. bs. Ankara: Yetkin Yayınları.

Serim, Bülent. (1993). "Uluslararası Andlaşmaların Onaylanması ve Denetlenmesi". **Amme İdaresi Dergisi** (Haziran): 19-43.